

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pólí. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrť leta 1 gold., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrť leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani 21. marca 1883.

Obseg: Sadno drevo in normalna starost njegova v posameznih plemenih, njega glavni deli in njihovo delovanje. — Tretja razstava pitane živine na Dunaji. — Da se rog na konjskem kopitu ohrani mehak in voljan. — Zoper črva od spomladanskega hrošča (kebra). — Kmetijska družba kranjska in njen glavni odbor. (Dalje.) — Govor poslanca Kluna pri proračunski obravnavi v zbornici poslancev 27. februarija 1883. — Poziv k vdeležitvi razstave izdelkov hišne obrtnije, ženskih del, starinarstva in kulturno-zgodovinskih predmetov, katera se bo priredila povodom 600-letne deželne svečanosti v Ljubljani. — Spomini na veliko slavjansko romanje v Rim leta 1881. (Dalje.) — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Sadno drevo in normalna starost njegova v posameznih plemenih, njega glavni deli in njihovo delovanje.

Ta velevažni predmet opisoval se je uže mnogokrat po raznih sadjerejskih knjigah in knjižicah, ter po kmetijsko-pomologičnih časnikih. Ker pa nobena potrebna stvar nikoli in nikdar dosti dognana ni, upam, da ne bode odveč, ako tudi v „Novicah“ našim domačim sadjerejcem v tej zadevi malo sliko za kratek čas in morda v poduk iz nova podajam. V glavnih potezah sestavil sem ta opis na podlagi predavanj g. Riharda Dolenca, vodje deželne vino- in sadjerejske šole na Slapu, katera so se vršila pri praktičnem kmetijskem tečaju za ljudske učitelje med časom od dné 16. avgusta pa do dné 5. septembra lanskega leta na zavodu samem, ter sem mu sem ter tje tudi kaj malega iz lastnega opazovanja in na podlagi praktično-lastnih skušenj dodal. Toraj k stvari sami!

Oblika ali zunanja podoba drevja raznih sadnih plemen sama na sebi, ako se gledé lepote natančneje ocenjuje in se z obliko nekaterih gozdnih drevesnih vrst in plemen primerja, ne more se nikakor v pravem pomenu besede v resnici lepa in krasna imenovati. Vsa zunanja podoba in oblika sadnega drevja skoraj v vseh vrstah in plemenih je tako sestavljena, da, ako se le navidezno ocenjuje, nima za krajno olepšavo tiste vrednosti in tudi na estetični okus človekov ne napravlja tistega vpliva, kakor na pr. domača lipa, brest, bukev in hrast, a po drugi strani pa tudi mecesen, smereka, hoja, bor in druga gozdna drevesa.

Vrti in kraji edino le s sadnim drevjem nasajeni, kakor tudi tisti, v katerih ono prevaguje, ne napravljajo na opazevalčevo oko gledé lepote nobenega posebnega vtisa. Krajem, v katerih sadno drevje prevaguje, daje ono le bolj vtis materialne podobe, ne pa posebne lepote, ker ono po svoji zunanji obliki kaže le bolj značaj prave koristi in dobička. — Pri vsem tem se pa vendar nikakor zanikavati ne more, da tudi sadno drevje od časa do časa — ob gotovih momentih — lepoto sicer

dolgočasnega kraja izredno diči in povzdiguje, kar se ob času cvetja spomladi in ob času dozoritve sadežev poleti in v jeseni godi. — Kolikor koristonosneje je kako sadno-drevesno pleme, na pr. jablana, toliko manje vrednosti je tudi ono za olepšavo kakega kraja; in nasprotno so pa drevesa onih sadnih plemen, katera se gledé materialne koristi le malo in slabo rentujejo, kakor orehi, kostanji itd. toliko prijetnejšega in boljšega vtisa v kraji, kjer se nahajajo, na prosto oko, kar pa pri sadnem drevju ni in ne more biti poglavitni namen in glavna stvar.

Sadimo in izgojujmo povsod le drevje onih sadnih plemen in vrst, od katerega po krajnih razmerah moremo največ dobička in materialne koristi pričakovati.

Starost in velikost (obsežnost) drevja raznih sadnih plemen in vrst je ravno tako različna in mnogovrstna, kot se ona sama med seboj razlikujejo. Najvišjo starost in največo ter pod ugodnimi pogoji najlepšo obliko doseže v prvi vrsti kostanjevo drevo. Kostanj doraste navadno v primerni mu zemlji do svoje normalne velikosti in obsežnosti v 100 letih; drugih 100 let vzdrži se pri svoji kreposti in dobri moči, in v daljnih 100 letih pa polagoma opeša do svojega naravnega in popolnega pogina. Pri vsem tem niso pa ravno redke prilike, ob katerih moremo v kostanju priležnih krajih opazovati tudi nad 300 let stara kostanjeva drevesa, katera so še popolnoma krepka in čila.

Kostanj ima gledé velikosti in oblike precejšnjo sličnost s hrastom; kjer zemlja hrastu ugaja, raste tudi kostanj rad in vspešno, če so mu le tudi klimatične razmere primerne, čemur dokaz nam je „Sepotnica“ ob Gaberški gori nad Poljanami in pa „Podgorje“ ob Tržiči na Gorenjskem, kakor tudi nekateri kraji vipavske doline s Krasom vred in pa po nekod na Dolenjskem.

Poleg kostanja dočaka najvišjo starost hruševo drevo, katero vzdrži se pri svoji moči pod ugodnimi pogoji do blizo nad 200 let. Po velikosti more se njena zunanja oblika čestokrat z ono največjih gozdnih listnatih dreves meriti in sličiti, a to pa le v bolj pred hudimi vetrovi in silnimi izbrisi varnih krajih, kamor spada brez izjeme vsa gorenjska stran.

Za hruško sledi gledé starosti orehovo drevo, katero izredno brzo in hitro raste ter med vsem sadnim drev-

jem najbolj obsežen venec ali drevesno krono razvije in dočaka starost do nad 100 let, to pa le, ker je zelo občutljivo, v krajih, kjer je pred elementarno silo — hudim zmrzlinom — dobro zavarovano in v zavetji.

Jablana doraste po visokosti do 10 in tudi več metrov ter navadno 70 do 80 let starosti dočaka.

Češnjevo drevo more se gledé velikosti meriti z ono jabolčnega drevja; normalna starost češnje je pa navadno na 40 do 50 let po naravi odločena in odmerjena, ob katerem času često popolnem opeša in zamré. Drevje kislih češenj, češpelj in sliv doraste na visokost 5 do 8 metrov, ter dočaka na starosti 20 do 25 let.

Najnižje na visokost in najskromneje po starosti je pa breskvino, marelično in mandeljnovo drevje; zraste od 3 do 5 (tudi nekoliko več) metrov na visokost; zgubi v času od 10 do 20 let velik del vej svojega venca ali krone, kar je tudi gotovi napovedovalec njegove bližajoče se smrti. Temu se pa ni čuditi, ker to drevje izredno hitro raste, ter le mehek in redek les nareja, kar je tudi glavni vzrok tako male starosti njegove. Da je to drevje proti mrazu zelo občutljivo — osobito breskve — mi ni treba praviti, ker je to uže samo ob sebi vsakemu sadjerejcu do dobrega znano. Zato ponaša se pa drevje teh treh sadnih plemen vspešno le v onih krajih (tudi ne v vseh), kateri so po svoji legi, lastnosti zemlje in podnebji vinski trti ugodni. Navedene hipoteze v starosti in velikosti drevja posameznih sadnih plemen so pa le splošne, poleg katerih se čestokrat velike in izredne izjeme nahajajo.

O nešpljah, kutnah in figah mi ni tukaj govoriti.

Kakor velikost in starost raznih plemen in vrst sadnega drevja, mora se pa tudi od strani sadjerejca čas pričetka njihove vegetacije — razvoja, zelenja in cvetja — klimatičnim, zemeljnim in krajnim razmeram primerno v poštev jemati.

Marelice so nam po svojem naravnem razvoju in vegetaciji prvi oznanjevalci vesele pomladi; te prično prve cveteti. Za marelicami sledé po vrsti: breskve, češnje, hruške, slive, češplje, jabolka, orehi in slednjič kostanji, katera sadna plemena in vrste po tem sporedu vegetirati in cveteti ter poganjati in zeleneti pričenjajo. Vrsta, po kateri v jeseni razna sadna plemena svojo letno rast dovršijo, je razvojnemu ali vegetacijskemu sporedu dobro slična. Prve so češnje, katere v jeseni svojo letno rast in popolni razvoj terminalnih ali končnih popkov dovršijo; za temi sledé po vrsti: marelice, slive, češplje, hruške, orehi, kostanji, breskve in zadnje so jabolane.

Posledica temu je, da, kolikor preje kako sadno pleme ali vrsta pomladi vegetirati, poganjati, cveteti in zeleneti prične, toliko preje navadno tudi v jeseni svojo letno rast dožene in dovrši. Veda o začetku in koncu vegetacijske perijode vsakega posameznega sadnega plemena je za vsakega sadjerejca velikega pomena in posebne važnosti, ker mu je to pri njegovih sadjerejskih delih in opravilih na posameznih sadnih vrstah med letom pravi in neizgrešljivi kažipot, katerega neovrgljivo brez posebne nesreče do zaželenega cilja in vspešnega konca pripelje.

Na sploh naj k svojemu današnjemu dopisu, oziroma njegovemu prvemu delu, do sedaj povedano zadostuje.

Preidimo sedaj k drugemu važnemu oddelku, namreč k glavnim delom ali organom sadnega drevja in njihovemu opravilu med rastjo, katere (dele) je vsakemu sadjerejcu na vse strani dobro in popolno poznati prevažna potreba.

(Dalje prih.)

Da se rog na konjskem kopitu ohrani mehak in voljan.

Kovanje konja s slabim kopitom je težavno in nezanesljivo, zato se rabijo vsakovrstna mazila, katera imajo pripomoči k lepoti in trdnosti roga pri konjskem kopitu. Živinski zdravnik Janisch izreka se v tej zadevi odločno zoper vsa taka mazila, ki se napravljajo iz živalske maščobe, zato, ker taka mast postane žrka in potem zbada in suši rog, in se vsled tega naredi na rogu smolnata ali oljnata trda hrasta, katera mokroto od roga zadržava ter ga vsled tega dela pustega in drobljivega.

Odkar je iznajden „vaselin“, to je iz petroleja napravljena maščoba, je omenjeni živinozdravnik skušal in s prav dobrim vspehom rabil mešanico iz „vaselina“ in „glicerina“ pri pustih in drobljivih kopitih. Glicerin se prideva zato, ker se „vaselin“ sam prehitro spere, glicerin pa je proti mokroti bolj trpežen.

Ako pa kopita niso drobljiva, je še najbolje, ne rabiti sploh nikakoršnega mazila, ampak vsak dan po enkrat ali dvakrat jih z vodo omiti, kedar pa je suša, ali ako konji delj časa stojé, na rogove navezavati vsak dan za 4 do 6 ur v frišni vodi omočene cunjé.

Gospodarske izkušnje.

Zoper črva od spomladanskega hrošča (kebra) v drevesnicah

priporoča se kot najbolje in cenó sredstvo premogov kotran. — Uže leta 1862. se je na Šleskem to sredstvo priporočalo in prav dobro obneslo, ker črvi kotranovega smradú ne morejo prenašati in se mu zato urno umaknejo. — Pri rabi kotrana ravna se tako-le: Okoli 3 centimetre stran od drevesca zasadé se palice po 2 centimetra debele, 50 centim. dolge od spodej do polovice dolžine s katranom namazane in vtaknejo se tako globoko, da jih je vsa kotranasta polovica v prsti. — To sredstvo je prav lahko poskusiti in cenó, ker se kotrana za mal denar mnogo kupi.

Kmetijska družba kranjska in njen glavni odbor.

(Dalje.)

Oglejmo si „Naznanila“ od leta 1871. zvezek 1.

Da se ne mudimo pri manj važnih rečéh, oglejmo si takoj, kako je glavni odbor rešil sklepe poprejšnjega občnega zbora.

Prošnjo podružnice v Ložu, da bi se napravil pred požiralnikom Globino hitrejši odtok, priporočil in izročil je glavni odbor deželni vladi, katera je v tej zadevi dala naročila okrajnemu glavarstvu v Logatcu, in znano je, da je potem ministerstvo dovolilo izdatne podpore za iztrebljenje in zavarovanje tamošnjih požiralnikov sploh.

Čas, v katerem se vojaki kličejo k Stedenskim vajam, da se s tem poljedelstvu ne odtegnejo delavne moči v najhujšem času, odločil se je od srede meseca aprila do meseca junija.

Za povzdigo konjereje prosil je glavni odbor ministerstvo kmetijstva denarne pomoči 3400 gold. za nakupovanje in razdelitev plemenskih žebcev in kobil po deželi kranjski in za konjske premije. Ministerstvo je to podporo obljubilo, kedar bode državni proračun dovoljen.

gospodarske, obrtniške in národne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold., pošilane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani 28. marca 1883.

Obseg: O prevažanju in sadbi gozdnega drevja. — Sadno drevo in normalna starost njegova v posameznih plemenih, njega glavni deli in njihovo delovanje. (Dalje.) — Gospodarske novice. — Kmetijska družba kranjska in njen glavni odbor. (Dalje.) — Tehnično poročilo k projektu o izsuševanju ljubljanskega močvirja. (Dalje.) — Nekoliko črtic o cistercijskem samostanu. — Govor poslanca Kluna pri proračunski obravnavi v zbornici poslancev 27. februarja 1883. (Konec.) — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

O prevažanju in sadbi gozdnega drevja.

Ker so posestniki c. k. okrajnih glavarstev Postojna in Logatec nad 200.000 smrekovih sadik po 2 gold. 50 kraje. tisoč nakupili in okoli 200.000 raznega drevja brezplačno vsi iz c. kr. gozdne drevesnice v Ljubljani dobili in se bo enako drevje po vsem Kranjskem delilo, povemo, kako se prevažata iz enega kraja v drugega in kako sadi.

Sadike se pošljejo po železnici v zabojih med mahom do zadnje postaje. Posestnikom se naznani dan, kateri pridejo po sadike. Preskrbi naj si vsak nekaj mahu in slame, kar se določeni dan seboj vzame.

Ko se mu sadike izročé, koreninice varno z mokrim mahom ovije in s slamo poveže. Najboljše je sadike koj na ono mesto peljati ali nesti, kjer se mislijo saditi. Tam se skoplje primerno velik jarek, sadike noter položé in koreninice dobro s prstjo pokrijejo.

Drugi dan se prinese škaaf vode na omenjeni kraj, voda s črno prstjo nameša in sadike tako v škaaf de-nejo, da samo koreninice v vodo pridejo.

Skopljejo se potem prostorne jame, sadika z levo roko na sredo jame, kamor se mora poprej malo drobne prsti potresti, postavijo, z desno roko se zemlja zdrobi, na debelo na koreninice dene in potem z obema rokama prst na koreninice močno pritisne. Čeravno steblice ne sme globokeje v zemljo priti, kakor je bilo poprej, vendar mora sadika tako trdno v jami stati, da se ne spuli s koreninicami, ampak steblice odtrga. Če gre rada iz zemlje, ni bila pravilno vsajena. Konečno se pobere vsa šara in okoli sadike dene. Za brambo sadik se priporoča, na ono stran, od katere burja brije, kamenja nastaviti.

Naposled še opomnimo, da se mora smreka v zavetje in pod grme, kakor tudi okoli starih štorov saditi, bor pa na prosto in pusto zemljo. Sadike obrezavati (posebno šilovje) ali jih na kak drug način raniti, je nevarno in vsled tega lahko poginejo. Listnato drevje naj se le po pameti obreže, sicer se pa to v novejšem času tudi opušča.

Sadno drevo in normalna starost njegova v posameznih plemenih, njega glavni deli in njihovo delovanje.

(Dalje.)

1. Korenine; 2. deblo; 3. drevesni venec ali drevesna krona (vrh); 4. listje; 5. popki in cvetje.

Oglejmo sedaj vsakega teh posameznih drevesnih delov in njihova opravila nekoliko natančneje, da važnost njihovega pravega namena do dobrega spoznamo.

1. *Korenine.* Oni drevesni del, kateri se v zemlji nahaja in ga ne vidimo, imenujemo korenine. Poglaviti namen in opravilo koreninam je: sadnemu drevesu na stalnem mestu krepko podlago in stalnost dajati, a po drugi strani pa tudi iz zemlje zadostne in potrebne hrane (drevesnega živeža) v tekoči obliki nabirati in v-sé srkati ter vse druge drevesne dele ž njo v zadostni meri preskrbljevati. Vsem tem zahtevam pa korenine le takrat zadostovati morejo, če se v zemlji, v katero bilo je sadno drevo stalno posajeno, tudi dovolj take hrane nahaja. Iz tega se lahko razvidi, da v pusti, ali pa po daljni rasti drevesa na stalnem mestu opešani zemlji korenine čudežev delati in gledé drevesne hrane na splošno drevo blagodejno upljivati ne morejo. V takem slučaju mora jim umni sadjerejec s primernim gnojilom sám na pomoč prihiteti, ako hoče, da mu bode sadno drevo tudi materialnega dobička in koristi za njegov trud dajati in povračevati moglo.

Kakor drevesno deblo in deli njegove krone, obstojé tudi korenine njegove iz raznih, med seboj dobro ločljivih delov ali plastí. Središče ali osrednji del koreninski imenujemo stržen; okolo tega dalje na zunaj nahaja se pravi koreninski lés; potem sledi belina ali mehki lés, dalje ličeje in slednjič lubad ali koža (skorija), v katero so korenine pravim pomenom besede povite ali oblečene. Med belino ali mehkim lesom in med ličjem nahaja se tako imenovana sočna ali kambijeva plast, po kateri se ob in med časom rasti drevesni sók gor do skrajnih koncev vseh drugih delov celega sadnega drevesa pretaka; ta sók v drevesnem listju prebavljen ali purificiran povrne se zopet nazaj po vseh drevesnih delih dol do koncev skrajnih koreninic, ter nareja na mladikah, vejah, deblu in koreninah nov

mehek lés, to je, drevo se na ta način na vseh svojih delih množi ali raste. — Vso to nezapopadljivo manipulacijo izvršujejo in pospešujejo pa one zeló mehke posodice v ličnati in lubadovi plasti ali masi, katere „celice“ imenujemo. Tako prireja se drevesna belina od leta do leta, katera se pozneje in polagoma spreminja in zgoščuje v pravi trdi lés ali v drevesno črnjavo. In, kolikor bolj ugodni so v tem obziru vsi zahtevani pogoji, toliko krepkeje, hitreje in čvrsteje drevó raste, ter se na vse strani veselo razvija. Gledé na lego, obliko in dolgost razločujemo pri sadnem drevju srčne in stranske korenine z malimi koreninicami „sesalkami“ vred. Srčna korenina pri sadnem drevesu je ona srednja, katera iz drevesnega debla, oziroma iz koreniničnega vratú naravnost dol v zemljo raste in riže; ona je med vsemi drugimi koreninami najmočnejša, in jo z vso pravico deblovo podaljšanje v zemljo imenujemo. Prav krepko in močno srčno korenino nahajamo pri onih sadnih drevesnih plemenih, katera po svojih naravnih lastnostih razvijajo visoko in piramidalično vejno krono ali drevesni vrh; le-sem osobito visokodebelnato hruševó drevje spada. Nasprotno pa onih plemen sadna drevesa, katera narejajo le nizke in okrogle vejne vrhe, nastavljajo le bolj šibke in kratke srčne korenine, katere se pa pozneje navadno v stranske korenine razrastejo, ter se deloma ali pa tudi celó popolnoma zgubé, da bi jih k temu o svojem času s pravilnim obrezovanjem in pri-krajševanjem (srčne korenine namreč) siliti morali. Vse to moremo na srčnih koreninah visokodebelnatega jabolčnega drevja natančneje opazovati. Zopet se pa pri nekaterih vrstah sadnega drevja vsaka sled o srčni korenini po naravi njihovi popolnem pogreša, na priliko pri češpljah.

Vse korenine pri enem samem sadnem drevesu skupaj imenujemo z eno besedo: koreninsko krono (ali koreninični venec), katera je z ono (krono) drevesnega vrha vselej v lepem simetričnem razmerju, če ni v zemlji kakih posebnih in stalnih zadržkov pri njihovem razvoju bilo.

In, kolikor bolj krepka je krona drevesnih korenin v zemlji, toliko bolj čilo, čvrsto in krepko razvijal bode se tudi drevesni vrh v vseh svojih posameznih delih z deblom vred.

Pri nekaterih sadnih vrstah ali sortah, na priliko pri češplji in slivi, stranske korenine iz koreniničnega vratú navadno vodoravno v zemlji narazen rastó, na katerih se, ako so le plitvo pod zemeljnim površjem, radi razvijajo lésni popki, iz katerih (popkov) poženo potem tako imenovani koreninični poganjki ali splošnim imenom nazivano „koreninično-sadno protje“, kar naj se pa, ako se ne namerava za daljno pomnožitev sadnega drevja iste vrste porabljevati, brez odloga in skrbno ter vselej sproti odstranjuje. O tem morda pozneje na drugem mestu še kako rečem.

Splošno le-sem opomniti mi je še, da umni sadje-rejec mora prec od začetka izgoje sadnega drevja na pravilni razvoj stranskih korenin, oziroma cele koreninične krone strogo paziti, ker od te ravno je odvisna dobra ali slaba, plodovita ali brezkoristna prihodnost njegova. Kolikor večo množino dobro razvitih in krepkih stranskih korenin kako sadno drevo ima, toliko več se tudi na njih nežnih koreninic „sesalk“ nahaja, ter toliko uspešneje, lepše, bolje in čvrsteje raste, ker po njih zadostnega živeža dobiva in prejema, če se tak tudi v zemlji zadosti množno nahaja. Krona srčne in stranskih korenin je pri sadnih plemenih oni (kroni) drevesnega vrha popolno in semetrično enaka. Na okrog razvijo se pod zemljo stranske korenine v ravno tisti dolgosti ali tistem kolobaru, kot se veje v vrhu drevesnem; a naravnost v zemljo zasegajo pa drevesne kore-

nine ravno do dobre tretjine, v prav redkih slučajih tudi celo do polovice tiste mere, katero meri drevesni vrh na visokost. Pri nekaterih sadnih plemenih, na priliko pri orehih pa koreninična krona ono drevesnega vrha tudi še celó, in to daleč na okrog presega, kar je potreba sosebno ob času gnojitve takemu drevesu v poštev in pozor jemati.

Ako naleté med rastjo korenine sadnega drevesa pod zemljo na masivno-kamenito plast ali na drugo neprorodljivo maso tako, da se dalje na nobeno stran več naravno razvijati ne morejo, prestane njihova rast in daljni razvoj popolnem, čemur nasledek je neizogibenta, da tudi ob enem rast poganjkov v njegovem vrhu totalno preneha; tako sadno drevo — sicer tudi na videz še krepko in mlado — se očividno stara in kmalu pogine. To nam je gotov in neovrgljiv dokaz, da so deli krone drevesnega vrha z onimi koreninske krone vedno v najoži in najtesnejši zvezi. Kolikor krepkejše in boljše razvita je pri kakem sadnem (tudi drugem) drevesu koreninična krona v zemlji, toliko čvrstejši so tudi njegovi zunanji deli: deblo, veje, vejice in mladike s popki vred.

Na koncih srčne in stranskih korenin, kakor tudi na njihovih mlajših izrastkih nahajajo se jako fine in nežne koreninice, katere imenujemo „sesalke“. Podoba ali oblika „sesalk“ je fino-nitkasta. Na skrajnem koncu vsake take zdrave koreninice nahaja se mala bradavičica, obstoječa iz rahlih, gobicam podobnih celic ali srebalnih prostorčkov, kar imenujemo tudi koreninska usta. Nalog teh malenih bradavičic ali bunčic-srkalnic je ta, da iz zemlje drevesni živež ali hrano srkajo, katera hrana mora biti pa raztopljena ali tekoča, sicer bi je ne mogel v-sé sprejeti. Tako posrkano drevesno hrano oddajajo male sesalke najpreje večim in glavnim koreninam, te pa jo pošiljajo dalje drevesnemu deblu, vejam, vejicam, češuljam, mladikam, popkom, cvetju, listju in sadežu samemu. Kolikor več ima sadno drevo na svoji koreninični kroni ravno opisanih in krepkih sesalk, toliko bolje se sponaša in razvija, in kolikor ubožneje in siromašneje je ono na teh, toliko klavrnejša se vidi vsa njegova zunanja oblika. Te male koreninčice „sesalke“, katere se pri nekajih sadnih vrstah še le pozneje in ob viši starosti drevesa samega mnogobrojno razvijajo, vplivajo tudi prav močno na njegovo (drevesno) rodovitnost, ker mu po njih, ne le za njegovo rast, nego tudi za razvoj in dozorevanje sadežev zadostnega in potrebnega živeža dohaja. Neovrgljiva posledica temu je, da, kolikor preje sadjerejec za pravilni razvoj koreninske krone pri sadnem drevju skrbi, ter da z dobro in rodovitno zemljo, katera ima dovolj potrebne vlage v sebi, pomnožitev malih koreninčic „sesalk“ pospešuje, toliko preje bode mu drevo tudi njegov trud in prizadevanje, koje ž njim ima, z obilnim sadjem poplačevalo. (Dalje prih.)

Gospodarske novice.

Hrvaški vinski trg v Zagrebu

bode letos dne 25., 26. in 27. aprila. Vdeleževalci trga s prodajo oglasiti se imajo do 31. marca. Dopuščen je na trg tudi slivovec in tropinovec.

Drugi shod avstrijskih kmetovalcev na Dunaji

bil je letos dne 12., 13. in 14. marca; razpravljala so se sledeča vprašanja:

1. Kako je mogoče grozovite škode, katere so povodnji prizadevale v zadnjih letih, v prihodnje zabraniti,

10 palcem, in listnato drevje pod 8 palcem v prsni višini posekati. Kdor temu nasproti ravná, je prelomil gozdno postavo in se ostro kaznuje, kar je mnogim uže dobro znano.

Izgovor: „kaj pa je, če me nekaj dni potisnejo v zapor, se bom vsaj malo počil“, ni na mestu, kajti denarna kazen se le v slučajih, ako nima dotični nič premoženja, ne iztirja in obsojenec z zaporem kaznuje.

Sadno drevo in normalna starost njegova

v posameznih plemenih, njega glavni deli in njihovo delovanje.

(Dalje.)

Kakor domača živina, katera ima prebavljajoče organe svoje vse krepke, močne in zdrave, ter se ji poleg tega vselej in o pravem času dovolj tečne hrane polaga, čvrsta in čila ostane, ravno tako se tudi dobro vkorenineno sadno drevó poleg drugih zahtevanih pogojev krepko, lepo in normalno razvija, ter brez posebne nesreče sadjerejcu njegov trud, delo in skrb z obilno rodovitnostjo povrača in poplačuje.

Trud, delo in opravilo, katerega pravilna izgoja sadnega drevja prec iz začetka in pozneje njegovo oskrbovanje sadjerejcu napravlja, more se napram onim težavam, kakoršne ima poljedelec vsako leto z nekaterimi enoletnimi poljskimi sadeži, le prava in neznatna malenkost imenovati. — Ta mali trud se pa umnemu (ne pa nevednemu) sadjerejcu navadno vselej veliko bolje in gotoveje povračuje, nego se grenki pot in dostikrat tudi celó krvavi žulji za oskrbovanje enoletnih sadežev poljedelcu splačuje. — Zatorej nasadimo vsak pripravi in ugodni prostor s sadnim drevjem, oskrbujmo ga po pravih umne sadjereje, da tako, čeravno ne uže sebi, pa vsaj svojim naslednikom boljšo in milejšo prihodnost v gmotnem obziru zagotovimo!

Idimo za stopinjo dalje!

2. *Deblo*. Oni del sadnega (in tudi družega) drevja, kateri tikoma iznad zemlje kviško raste, imenujemo drevesno deblo. Mesto, kjer se pod zemljo vse korenine kakega drevesa skupaj stikajo, imenujemo koreninični ali koreninski vrat; koreninični vrat toraj nič družega ni, nego podaljšanje združenih drevesnih korenin tikoma pod zemljo v drevesno deblo samo. Koreninični vrat moremo prav dobro ločiti in spoznavati po njegovi posebni in lastni barvi; ta barva lavira med ono lubada drevesnega debela in ono lubada drevesnih korenin. Prva je bolj temna, druga pa bolj svitla. In iz obeh teh dveh je pravilno sestavljena ona barva na koreniničnem vratu samem. Lubad ali skorja na drevesnih koreninah je navadno bolj redka, mehka in gladka; na koreniničnem vratu postaja, kolikor više, toliko bolj gosta, trša in rapava, ter prehaja polagoma v pravo skorjo ali lubad drevesnega debela. Tudi tú nam kaže narava brezkončno modrost in previdnost stvarnikovo.

Plemena in sorte sadnega drevja delimo po njihovi zunanji obliki v nizko, srednje-visoko in v visoko debelnato drevje. Na tem mestu hočemo svoj pozor sosebnost visokodebelnatemu sadnemu drevju posvetiti.

Dolgost drevesnega debela merimo od tam, kjer se ob zemlji skončuje koreninski vrat do tje, kjer se prične sadno drevó v posamezne vrhe ali v drevesno krono razraščati. Ta deblova dolgost pri sadnem drevju pa lavira med mero od $1\frac{1}{2}$ do $2\frac{2}{3}$ metra; sadna drevesa s krajšim debelom so pritlikavci. Deblo poldebelnatega sadnega drevja meri na visokost od $1\frac{1}{3}$ do blizu 2 metrov. Drevje raznih sadnih plemen, katerega deblo

meri na visokosti več nego 2 metra, imenujemo visokodebelnato sadno drevje. Pri nekaterih vrstah visokodebelnatega sadnega drevja doraste drevesno deblo do enega metra debelosti v premeru.

V drevesnem deblu sadnega (in tudi družega) drevja spojene so vse one in ravno tiste vrste snovi, katere se v njegovih koreninah samih nahajajo, to pa le s tem razločkom, da je v tem drevesnem delu ali deblu njegovem vse nekako bolj zgoščeno, trdo in masivno, nego je v koreninah samih, ter da se sosebnost zunanja plast deblove skorje polagoma bolj zgosti, se razpoka in rapava postane, kar je drevesu na tem mestu kot neka gotova vrhovna ali zunanja obleka, katera ga pred hitrimi in hudimi vremenskimi spremembami, kakor mrazom, srezem, zmrzlinom, pa tudi pred prehudo vročino dobrodejno varuje, čuva in brani. Najbolj odurna, rapava in razpokana ta skorja, oziroma njena najzunanjša plast, s časom pri hruševem sadnem visoko-, srednje- in nizkodebelnatem drevju postane med tem, ko je taka plast lubadova pri češnjem drevju, sosebnost onem kislih vrst, še v precéj visoki starosti vedno dobro gladka in nerazpokana. Poleg tega so pa tudi letnice na lesu drevesnega debela veliko bolj razločne in vidljive, nego so na lesu drevesnih korenin.

Razun omenjenih razlik ima drevesno deblo tudi še to posebno lastnost, da je vselej, dokler je sveže, tudi zmožno nove popke nastavljanje in razvijanje, iz katerih rade lesne mladike (vodeni poganjki) poženo, kakoršne moči pa sosebnost one bolj globoko v zemlji ležeče korenike nikdar nimajo.

Kakor na krepki in čvrsti razvoj koreninične krone, mora umni in pametni sadjerejec tudi prec od začetka drevesne izgoje na pravilni razvoj drevesnega debela svoj pozor obračati. Zakaj to, bomo prec slišali.

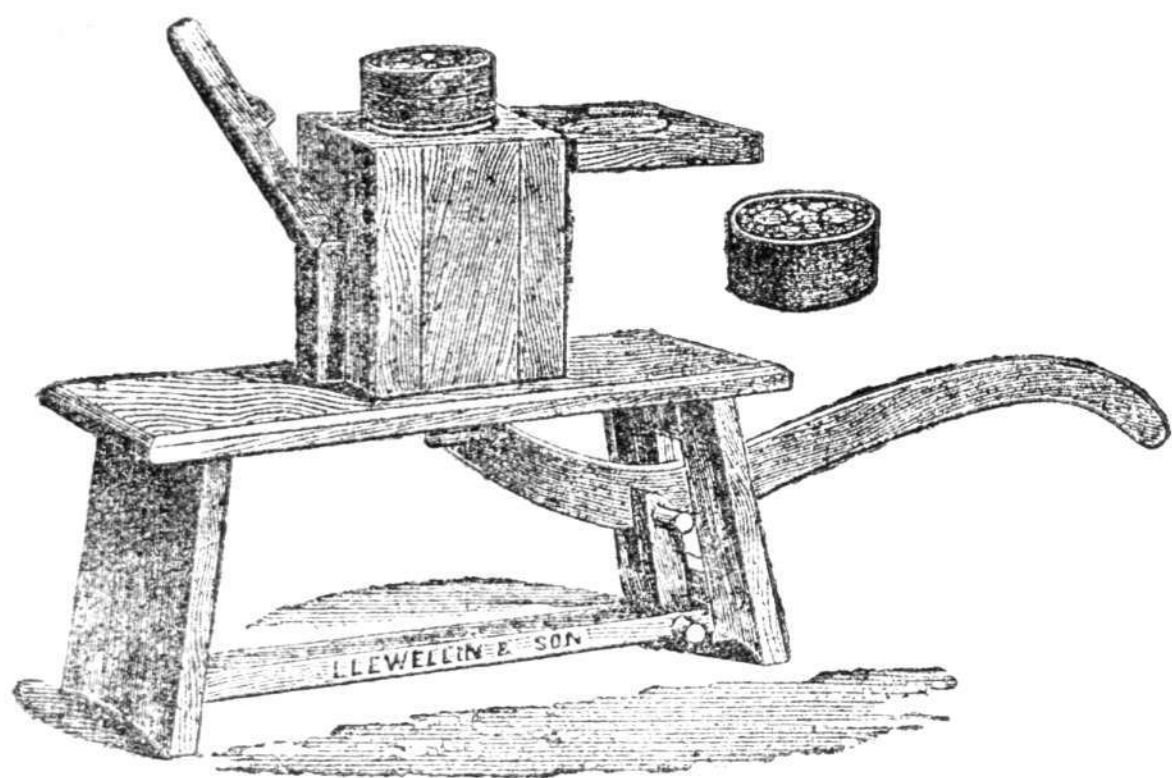
Ravno deblo je oni drevesni del, kateremu naravna naloga je, zadostne drevesne hrane iz korenin prejemati in zbirati, ter jo dalje onim ostalim delom cele drevesne krone ali vrhu oddajati. Dalje nositi mora pa tudi ves, dostikrat s sadjem dobro in prepolno obloženi drevesni vrh, ter z vso to težo, katera ravno dostikrat nepomenljiva ni, mora se ob enem tudi viharjem, vetrovom in drugim uimam, kar čez-enj priti utegne, vstavljati se. Je li deblo sadnega drevesa pomanjkljivo razvito ali morda na eni ali drugi način celó poškodovano (bolno), vsemu povedanemu nikakor in na noben način zadostovati ne more; poleg takega nepravilno razvitega ali celó poškodovanega in bolnega debela trpé pa vsi drugi posamezni deli drevesnega vrha dostikrat očividno in preobčutno škodo. Ne vsakovrstni popki, ne novi enoletni poganjki, ne cvetje, ne listje in tudi sadje se pri ali ob pomanjkljivo razvitem drevesnem deblu pravilno in normalno razvijati ne morejo. Zavaljo tega je posebne in više važnosti, da se prec iz začetka sadnemu drevesu ravno in krepko deblo izgoji, ter se proti vsakemu poškodovanju, kateremu je tako zeló razpostavljeno, pravilno in dobro zavaruje. Le krepko, močno in ravno ter dobro izgojeno drevesno deblo more tudi vsem drugim zahtevam, katere mu je narava sama odločila, vspešno in dovoljno zadostovati, se viharjem vstavljati, težo drevesne vejne krone prenašati in vse dele njene s potrebnim živežem preskrbovati.

Sadni divjaki, ako jih kot take dorasti pustimo, nam kažejo neko posebno naravno moč, razviti in zagotoviti si pravilno, lepo, ravno, krepko in normalno deblo. To naravno lastnost in prikazen nam sosebnost odraščena drevesa divjih češenj, kakoršnih se po nekaterih krajih mile domovine v gozdih in na pašnikih več ali manj nahaja, kažejo in svedočijo. Hitrejši ali počasnejši razvoj debela sadnega drevja odvisen je osobito od kreposti

in lastnosti lesa dotičnega sadnega plemena. Kolikor ima kako sadno pleme ali vrsta trši in gostejši les, toliko počasnejše razvija se tudi njegovo deblo, ter tudi toliko višo starost dočaka; in nasprotno: kolikor bolj mehkega in redkega lesa je kako sadno pleme, toliko hitreje tudi raste, se debeli in se tudi v vseh svojih posameznih delih tako rekoč očitno razvija, ob enem pa tudi toliko hitreje opeša in zamre. Vzemimo, na pr.: Hruševo drevje med vsemi našimi domačimi sadnimi plemeni (izvemši kostanj) nareja najgostejši, toraj tudi najtrši les, zavoljo tega pa tudi vidimo, da se pri hruškah deblo na obsegu le počasi redi in razvija. Oreh in češnja imata pa med domačim visokodebelnatim sadnim drevjem najbolj redek, toraj tudi najmehkejši les; zategavoljo pa tudi drevje imenovanih dveh sadnih plemen hitro raste in se v vseh svojih posameznih delih bujno razvija ter ne v ravno preobilnem številu let do svoje normalne velikosti dospè, kar moremo tudi iz spredej navedene lestvice o starosti sadnega drevja v posameznih plemenih posneti.

Vse to precèj obširno povedano naj služi domačim sadjerejem v glavno pravilo pri izgoji debela visokorastečih sadnih plemen! (Dalje prih.)

Ožemnica za surovo maslo.

Ožemnica, katero predstoječa podoba kaže, je po vsem priprosto, leseno orodje, v katerem se surovo maslo, posebno ako je namenjeno za kupčijo, dobro stlači in spravi v čedno, okusno obliko. — Maslo za ožemanje odločno natlači se od vrha v ožemnico, na to se zapre na podobi na desnico odprti pokrov, kateri se potem pripne z zobatim, tudi lesenim peresom. Pritiska se potem od spodaj z vogom, ki ima tečaj pri sprednji nogi s tem, da se dotična oseba vsede na dalji od stola moleči konec voga. Ožemnico izdelal je Llewelin v Hayerfordwest-u, sicer si jo pa po predstoječem obrisu v vsaki velikosti vsak gospodar sam brez težave naredi ali naroči doma.

Razdelitev državnih plemenskih žebcev.

Državni plemenski žebci razdelili so se po poveljništvu na Selu v porazumljeni s konjerejskim oddelkom c. kr. kmetijske družbe kranjske tako-le:

Na Selu ostaneta dva, eden angleškega, drug lipičanskega plemena; na Studenec pridejo štirje; na Vrhniko in Horjul po dva; na Ribnico trije; na Kočevje dva; na Cirknico za zdaj samo eden; na Postojno in Koseze po dva; na Trojane eden; na Grm dva; na spodnjo Brezovico štirje; na Rakovnik dva; na Škocijan za zdaj le dva; na Veliki Gaber dva; na Metliko eden.

Na Gorenjskem pa je na 22 postajah razdeljenih 27 državnih žebcev noriškega plemena, in to v radoliškem okraji: v Zagoricah, na Bohinjski Bistrici, Srednji vasi, Preserjah in Hrašah po eden, v Žerovnici, Spodnjih Gorjah in Gornjem Otoku po dva; v kranjskem okraji: v Pristavi, Železnikih in Podrečah po eden, na Stražiši in Praprotni Polici pa po dva; v kamniškem okraji: v Imovcah, v Trzinu, Vodica, Lahovcah, Kaplji vasi, Škrjančevem, Beričevem, Suhadolah in Pšati po eden.

Gospodarske izkušnje.

Sadjereja v gozdu.

Po gozdih se najde veliko divjakov in belega trnja, na katere bi se lahko cepilo. Mesto da skoplješ divjak, vsadiš ga doma in še le drugo ali tretje leto cepiš, bi li ne bilo boljše, kar tam cepiti? Če hočeš, presadi potem cepljeno drevo z zemljo vred v vrt ali ga pa pusti v gozdu. Dobro je sadje, ako dozori tudi v gozdu!

Kako obvarovati vsajeno gozdno drevje, da ga srnjak ne pokonča.

Mnogi gozdni posestniki se pritožujejo, da srnjaki gozdnemu drevju, ko se posadi, s tem škodujejo, da ga med rožičke natikajo, se drgnejo in ga olupijo, da potem pogine. Zoper to so naslednji pripomočki: 1) od dotičnega najemnika lova odškodnino zahtevati; 2) mnogo sort drevja na gosto saditi; 3) vsajeno drevje s hojevim ali smrekovim lubjem oviti.

Zakaj konji oslepé?

Vzrokov oslepljenja kónj je mnogo, toda nimamo namena, o tem pisati zdravniško razpravo, temveč omeniti le onih slučajev, pri katerih gospodarju ni težko za- braniti nesrečo slepote pri konjih.

Ako konju v oči pade ostrá resa, zapiči se mnogokrat v oko, to se vname in konec vnetja je slepota na očesu; zato se v prvi vrsti priporoča, konjem ne dajati resnate, suhe krme, ako pa se uže daje, pokladati jo v niži žleb ali koš, ne pa visoko nad glavo.

Tudi amonijakov puh, katerega mnogo izhaja iz živalskega gnoja, je škodljiv očém, zato je zelo priporočati, hleva vsak dan zračiti in kolikor moč dan na dan po nekoliko zmletega gipsa po gnoji v hlevu potresti.

Okna v hlevu naj bodo stavljena pred konji kolikor moč visoko, da jih pogled naravnost v solčno svetlobo ne bleši, pa tudi senca ne slepi.

Plašnice ali zaušnice, kakoršne so navadne pri uždah za gosposke konje, so očém zelo škodljive, ker se z njimi žival sili k nenaravnemu gledanju naprej namesto prostega pogleda na strani.

Mnogo konj se ve da tudi oslepi vsled udarcev z bičem ali kolom po ničvrednih pijancih; ako to dela zanikrnež gospodar, pač samega sebe tepe; ako se pa kaj tacega zapazi pri hlapcu, pa proč ž njim prej ko mogoče!

Tehnično poročilo

k projektu o izsuševanju ljubljanskega močvirja.

To poročilo je glavnemu odboru za obdelovanje močvirja predložil Ivan pl. Podhagsky, uradno pooblaščen civilen inženir.

Kanali ob gorskih rebrih, ki mejé do močvirja.

(Dalje.)

Po Ljubljani z Gruberjevim kanalom vred pa teče po projektiranem poglobočenju 470 kub. metrov vode, in ko bi se znižalo površje obeh najviših vod za katic 50

(Dalj.)
 z Mjenje Gruber
 gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani 11. aprila 1883.

Obseg: Sadno drevo in normalna starost njegova v posameznih plemenih, njega glavni deli in njihovo delovanje. (Dalje.) — Kmetijska družba kranjska in njen glavni odbor. (Dal.) — Če govedino napenja. — Nove vrste krompir, imenovan „Queen of the Valley“. — Tehnično poročilo k projektu o izsuševanju ljubljanskega močvirja. (Dalje.) — Zapisnik Slovenske Matice — Govor poslanca Hausnerja v 271. seji zbornice poslancev 28. februarja o proračunski razpravi. (Dalje.) — Poziv na naročbo. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Sadno drevo in normalna starost njegova v posameznih plemenih, njega glavni deli in njihovo delovanje.

(Dalje.)

3. *Drevesna krona ali vrh.* Pričetek drevesne krone je tam, kjer se je začelo deblo na zgorenjem koncu v posamezne veje ali vrhe deliti in razraščati. Posamezni deli drevesne krone so: veje s starejšim lesom, tri- in dveletne vejice ali češulje, sadni šterži in pa enoletni poganjki ali mladike. Vejina krona ali vrh utegne pogostoma sadnim vrstam in sortam pravo karakteristično znamenje biti. Na splošno bi pa znalo gledé različnih oblik drevesne krone pri raznih sadnih plemenih in vrstah sledeče pravilo veljati: Hrušev drevje dorašča navadno v visoke piramidalne krone ali vrhe; jablanovo drevje razrašča se v bolj nizko in okroglo vejno krono; orehi razvijajo se v zeló obsežno in tudi okroglo vrhovo krono; krona kostanjevega drevja razraščena je iz zeló tankih in visokorastečih vej ali posameznih vrhov. Češplje, češnje, slive, breskve in marelice razraščajo se pogosto v tako vejino krono, katera gledé oblike nima nobenega posebnega značaja, je toraj popolno brezpravilna.

Pri vsem tem se pa gledé oblike vejine krone pri posameznih drevesnih vrstah nahajajo tako izredne izjeme, da se v tej zadevi nobeno stalno pravilo določevati ne more, po katerem bi bilo mogoče plemena raznih sadnih drevesnih vrst le na oko ali pogled iz vejine krone spoznavati. Razni pomologi skušali so sklepati iz oblike drevesnega listja in sadja enega drevesnega plemena tudi na obliko vejine krone ali vrha iste vrste sadnih dreves, to je, da se ta (krona) v podobljuje po obliki svojega listja in po podobi njenega sadja. Ali pri tem le domišljeno najdena pravila so si navadno v takem nasprotju med seboj, da ne vodijo do nobenega pravega rezultata.

Vsi zgoraj imenovani deli drevesne krone ali vrha sestavljeni so — gledé na njihovo različno starost — iz enakih plasti, kot so sestavljeni deblo in korenine; le na bolj mladih in najmlajših delih — vejicah in mladikah — se unanja trda in rapava lubadova plast ravno

da zaznava, katera se pa navadno tudi celó popolnem pogreša. Poleg tega dobijo tudi enoletni poganjki, brž ko so se v jeseni dobro in pravilno vlesneli, svojo posebno mladično barvo natrošeno z malimi pikicami. Teh poganjkov skrajni konci so večkrat do nekega gotovega števila popkov od zgoraj dol z nekako volnato tvarino poraščeni (so nekako kosmati). Posebna barva, male pikice, kosmati skrajni konec in unanja oblika enoletnih poganjkov so dostikrat gotova znamenja, iz katerih moremo tudi sorto dotičnega sadnega plemena kar na prosto oko določiti in popolnoma spoznati.

Ker sadno drevje le iz tega namena sadimo in kultiviramo, da bi nam popolno razvito, lepo in okusno sadje rodilo, kar more se pa le zgoditi pod zadostnim vplivom zraka, svetlobe in solčne gorkote, ne smemo drevesne vejne krone le sami sebi in naravi v razvoj prepuščati, nego moramo tem več s pravilnim obrezovanjem tega prevažnega drevesnega dela k pravi in pravilni obliki krone pri izgoji tudi sami pomagati.

Naravna oblika drevesne krone razvija se iz naravne lege vrhovih vej. Je li ta naravna lega drevesnih vej bolj poševna ali morda celó vodoravna, razvije se iz njih pri takem sadnem drevesu široka in nizka krona. Če pa stranske veje z glavno vejo voditeljico ali osrednjim vrhom, kateri je pravo podaljšanje drevesnega debla na vzgor, dobro vsopredno rastó ter ob svojem izrastku špičaste ali zeló ozke kote v podobljujejo, zraste tako sadno drevo v piramidalno vejino krono. Glavne in stranske veje, češulje, vejice, mladike in enoletne poganjke same na sebi z vso pravico prava rebra drevesne krone imenovati moremo.

Na mladikah, češuljah, vejicah in enoletnih poganjkih drevesne krone nahajajo se popki. Ti mali delci sadnega drevesa so neizrečene važnosti, zatoraj jim določim v tem dopisu poseben prostor.

4. *Drevesno listje.* Listje je poglavitni in glavni organ, s katerim sadno drevje diha in hrano prebavlja (purificira), da se zamore živeti, rasti in koristen sad roditi. Največa plan (površje ali prostor), na katero pri sadnem drevesu zrak dobrodejno uplivati more, je ona spodnja in zgornja na listji njegovem. Podoba ali oblika listja sadnega drevja je ali podolgasta, okroglasta ali pa sestavljena; podolgasto listje ima češpljevo, mandeljnovno, breskvino, češnjevo in kostanjevo sadno drevje, kakor tudi ono pri večini jabolčnih in hruševih raznih sortah ali vrstah; listje bolj okroglaste oblike raste na

slivah in marelicah; iz pet posameznih peres sestavljeno listje nahajamo pa na orehovem drevju. Obrobje pri listji sadnega drevja je jako in zelo različno. Rob kostanjevega listja nazobčan je v pravo žago med tem, ko je rob na orehovem listji skoraj popolnoma gladek. Če primerjamo nastane van listja raznih sadnih plemen med seboj, nahajamo pri tem velik in očiten razloček med njim. Ta stran je pri hruševem, breskvinem, mareličnem, kostanjevem ter kislno-češnjevem listji gladka in svitla, a pri jabolčnem, češpljevim, slivinem in sladko-češnjevem listji nekako rapava, ne gladka in kosmata. Tudi pri listji enega samega sadnega drevesa, ako se medsebojno primerja, najdemo gledé njegove oblike očitne različke; listje na rodnih šteržih — ob sadežih samih — je bolj okrogličaste podobe, nego je ono na lesnih poganjkih. Vsled tega moremo listje sadnega drevja le bolj kot pravo karakteristično znamenje sadnega plemena, ne pa kot zanesljivo znamenje sadne vrste ali sorte smatrati. — Drevesno listje ima dve strani: zgornjo in spodnjo; zgorenja je memo spodaje uže po tipu samem precéj trša čutiti. Ako dva lista enoistega sadnega drevesa v roke vzamemo, ter pri enem zgornjo, pri drugem pa spodnjo stran njegovo h krati opazujemo in primerjamo, prepričamo se prec, da je zelena barva prve dosti bolj živa in temno-zelena, nego ona druge (spodnje strani), katera je bolj medla in svitlejše-zelena.

(Dalje prihodnjič.)

Kmetijska družba kranjska in njen glavni odbor.

(Dalje.)

Prvi zvezek „Naznanil“ letnika 1874. podaja udom kmetijske družbe sledeča poročila:

O izvrševanju sklepov občnega zbora od dne 29. januarja 1873. leta, nadalje gledé družbenih opravil: za povzdigo reje drobnice, kar se tiče pospeševanja sviloreje, za povzdigo sadje- in vinoreje ter vrtnarstva, za povzdigo čebelarstva, za zboljšanje predivstva, za napravlanje izglednih gnojišč, za nakup kmetijskih strojev in orodja, za povzdigo planinskega gospodarstva, za spisovanje poljedelske statistike, za zboljšanje močvirnih zemljišč, za napravlanje vodnjakov in kali, kedar vode manjka. Za tem sledi: poročilo o svetovni razstavi na Dunaji leta 1873. in kako se je je kmetijska družba vdeležila. Za računom in proračunom sledi poročilo, kako bi se v prid družbi predrugačila določba o porabi letnih doneskov družbenih udov, nasveti družbenih udov, med prvimi nahajamo podružnici postojnsko in vipavsko. Častne diplome pripoznale so se dvanajstim gospodarjem.

V dodatkih nahajamo:

Poduk o škodljivih mrčesih, katerih zatrošenja se je bati, in to o krompirjevem žužku, „kolorado-žužek“ imenovanem, nadalje o slivinem rivčkarji in o krvavi uši, nadalje podučeni članek o stelji in o gnoji, in to: kakošen namen ima stelja, iz kakošnih reči je stelja, kakošna ima stelja biti, gnojenje travnikov, gnojenje njiv, poljsko kolobarstvo ali spreminjava, živa prst ali gujilovica, slama, bičje, ločje, praprot, vresje, šota in prst iz trohnice, planinska zelišča, pesek, raba peska za gnoj, prstna stelja, listje za steljo, stelja iz smerečja, jelovja itd., je li stelja potrebna za snago goveje živine, hlev z jaslami, hlevi s koriti, če naj se gnoj med govedi pušča, mostnati ali odrasti hlevi, pôdi, kakošne prednosti imajo taki hlevi, pomočki zoper mraz, pod v globoko ležečih hlevih, nadomestila za steljo, če

stelja prst pomuoži, drugi nadomestovalni snutek, tretji nadomestek, četrti nadomestek za steljo, peti nadomestek, kako in kdaj gnoji pesek, nekaj in sedaj, če obsekovanje gozdu škoduje? kaj grabljenje listja gozdu škoduje? kdaj in kako se sme stelja grabiti? kako važen je gozd itd.

To so predmeti, o katerih **kranjska živinska** naš obširno govorijo „Naznanila“ in ki **la in dolga: tr** „Zboljšajte gospodarstvo z gnojnino! **La gips za** naš poljih in v gozdih se bode s tem povzdignil za več milijonov goldinarjev v deželi.“

(Dalje prihodnjič.)

Gospodarske izkušnje.

Če govedino napenja,

znanih je več pripomočkov, na priliko, nekoliko apnene vode, ali smodnik med mleko zmešan tudi spusti sapo živini na hrbtu, kdor to prav zna; pa bolj ko vse omenjene pripomočke priporočajo zanesljivi živinorejci iz lastne skušnje sledeče:

Vzamete se dve surovi kurji jajci, napravi se jima na ožjem koncu mala luknjica in iztoči se skoz to iz njih ves beljak, potem pa se natoči v jajci polno terpentinovega olja ter se zamašite luknjici s kruhom, da se terpentin ne odteka. Ti dve jajci denete se potem napeti živini tako globoko v gobec, da ji mora povžiti, in vspeh zdravila se prav kmalu zapazi. Živini začne se iz želodca pehati, in prej ko preide 10 minut, je napetost odpravljena in živina z gospodarjem vred vesela. Gotovo je to sredstvo tako lahko rabiti in ako ima vsaj eno četrtinko litra terpentinovega olja vedno pri rokah, si ni ne hitreje ne ceneje pomoči misliti v takih slučajih, ko ravno priporočeno skušena. Ako si vsaj nekaj gospodarjev vsake vasi zapomni to sredstvo in v svojih omaricah spravlja po malo terpentinovega olja, rešilo se bode vsako leto prav mnogo govedini življenje, in ravno toliko gospodarjev obvarovalo prav občutljive škode.

Nove vrste krompir imenovan „Queen of the Valley“,

to je: kraljica doline, podoben rudečemu amerikancu, na prodaj pri vrtnarji Chrestensen v Erfurtu, zelo priporoča nemšk gospodar zaradi velikanske rodovitnosti; on piše: „Bral sem priporočilo te vrste krompirja, da obrodi neverjetne množine, celó v slabih peščenih tleh, da je nenavadne velikosti itd., in res naročim enega, ki je tehtal pol kile. Kolikor očes je imel, na toliko kosov sem ga dal razrezat, dne 12. aprila dam ga sadit na dobro njivo. V poletji razraščal se je krompirjevec v nenavadno velikost take, da sem bolj in bolj v resnici začel upati dobrega pridelka in misel, da je vsa hvala gola sleparija, jela se je zgubljeni. In res, ko dne 27. avgusta krompir skopljem, imel sem velikansk pridelok, 122 lepih krompirjev, ki so tehtali 46.07 kil, tedaj nad 92krat toliko, kar sem sadil. Ali se te vrste krompir bolj priporoča za jed ali za pičo, še nisem poskusil, ker si nisem hotel nobenega semena odvzeti s tem, da bi ga bil kuhal.“

Enako poskušnjo z enakim vspehom napravil je profesor Deininger v ogerskem Altenburgu ravno s te vrste krompirjem.

Sadno drevo in normalna starost njegova

v posameznih plemenih, njega glavni deli in njihovo delovanje.

(Dalje.)

Listno banderco (lopatica) prepreženo je na vse strani z večimi in manjšimi ter finimi, na oko nitkam podobnimi žilicami ali mrežico. Priraščeno je listno banderco na svojem zdolenjem koncu ravno v osrednji svojega obrobja na listni pecelj, v katerem so vse one fine nitkaste žilice lepo skupaj vsopredno združene in zraščene, zaradi česar se ta pecelj prav dobro in lepo v male vitrice podolžno razkrojiti dá. Med temi žilicami, katere so pravi prevodniki drevesne hrane po listnem bandercu, kjer se ta (hrana) purificira ali za drevesno rast naravno prebavlja, nahaja se prava listna tvarina. Ta tvarina je z listnim zelenilom ali klorofilom v podobni prav malenih kroglic bogato napolnjena, od kodar tudi prijetno-zelena listna barva izvira. Ta listna tvarina ima na svoji zgornji, a sosebo pa še na spodnji strani listnatega banderca brezbrojnih, usticam podobnih celic ali pôrov, katere z vso pravico prav po domače drevesna dihala imenovati moremo in smemo.

Pecelj drevesnega lista je ob svojem zdolenjem koncu nekako izboknjeno proti drevesu nekoliko vpognjen, je bolj širok in z vevničastim sedlicem na mladiko ali sadni šterž priraščen, ter je tako s celim drevesom v zvezi. Zunanja stran ali površje listja sadnega drevja prevlečena je z dvojno skupaj se držečo tvarino ali tenko plastjo, katera deli se v pravo listno kožo, koju učenjaki epidermo (Epidermis) imenujejo, in pa v najvrhnejšo kožico, kutikulo (Cuticula) nazivano, katera je na videz zelo fini voskasti mrenici podobna. Ta najvrhnejša voskasta kožica ali kutikula na drevesnem listju nastane po njegovem izpuhtevanju, ali kakor rečemo, dihanju. Pri delovanju listja kot prebavljajočem organu drevesne hrane, opravlja ta zgornja kožica (kutikula) z gori omenjenimi listnimi dihali ali pôri vred preimenitno in veliko nalogo. Gledé vplivanja zgorenje listne kože na purifikacijo drevesne hrane moremo to kožo z vso pravico primerjati z ono (kožo) pri živalih.

Po preiskavah najnovejših fizijologov dokazalo se je, da ima kutikula ali najvrhnejša listna kožica popolno fizikalno moč, razne gaze, osobito ogljenčevo kislino, iz zraka ná-se vleči in v zadostni meri v-sé sprejemati. Kakor hitro se je to zgodilo, da se je namreč drevesno listje po tej poti ogljenčeve kisline zadosti navzelo in napolnilo, se ista ob dnevu po vpljivu solnčne svetlobe v njegovih celicah vsa predela in razkroji. Ogljenec sam na sebi ostane v listju in služi drevesu v hrano, kisleca pa ono (listje namreč) po svojih dihalih ali pôrih med dnevom zopet iz sebe odpravi in izdiše, kateri se nazaj z zrakom združi in spoji, ter zrak tako za živalsko življenje zdravejši in priležnejši postane. Ponoči se v drevesnem listju toliko ogljenčeve kisline nabere, da preobilo, ker se ob tem času pod vpljivom solnčne svetlobe v drevesno hrano predelati in pretvoriti ne more, zopet kot tako iz sebe izdiha.

To je zadostni dokaz, da rastline podnevi kislico, ponoči pa ogljenčevo kislino iz sebe ločijo in po svojih dihalih izsopevajo. Pa tudi v tem oziru se je med učnjaki uže o nasprotjih čulo.

Posledica temu neovrgljiva je ta, da kolikor več in pa zdravega listja kako sadno drevo ima, toliko bolje in gotoveje more se tudi hraniti, krepko rasti in se na vse strani tudi pravilno razvijati. Kakor pri zdravem človeku na licih zdravje, bere se tudi na lepem, zdravem in čvrstem listju krepkost, čilost in zdravje sadnega

drevja. Sadno drevó s pomanjkljivim in poškodovanim listjem je pravi prototip človeka, kateremu je želodec svoje delovanje tako rekoč popolnem odpovedal. — Iz vsega tu povedanega moremo pa tudi brez težave presoditi in preračuniti, koliko škode nam nesrečne gosenice in požrešni kestri z objedanjem listja na sadnem drevju prouzročujejo in zadajajo!

Oglejmo nekoliko pobližje sedaj še najmanjše dele sadnega drevja. Ti so:

5. *Popki in cvetje.* Na malih izbokih drevesnih mladik in enoletnih poganjkov nahajajo in razvijajo se za ramicami zdolnjega konca listnih pecljev drevesni popki, katerih nekovi se v prihodnji spomladi v nove lesne poganjke, listje in cvetje, drugi pa ob enem tudi v poganjke in cvetje razvijó. Po tem takem razločujemo ali nahajamo na sadnem drevju štiri vrste različnih popkov, to je: lesne, listne, sadne ali cvetne in mešane popke. Lesni popki so bolj podolgasti, precéj debeli in na zgornjem koncu dobro ošpičeni; samo listni so nekoliko debelejši in manj ošpičeni, ter tudi krajši, oni sadni ali cvetni popki so pa bolj široke, okrogle in na svojih zunanjih koncih bolj jajčaste oblike ali podobe. Mešani popki so oni pri kutnah in nešpljah, kateri poženejo listja bogati poganjki, na koncu ali ósi katerega razvije se tudi cvet.

Kakor hitro pri domačem sadnem drevju nastane tako imenovana počasnejša ali srednja rast, pričnó se na njem razni popki narejati in v podobljevati. Dalje delimo drevesne popke tudi še v skrajne, konečne ali terminalne in pa v stranske. Terminalni popki nastajajo ob koncih češulj, sadnih šteržev in enoletnih poganjkov, stranski pa ob stranéh navedenih delov. Dokler sadno drevó še krepko raste ter les, mladike, poganjke in listje razvija, so popki še zelo nepopolni in imenujemo jih tedaj „drevesna očesca“. — Vsakovrstni dobro in popolno razviti drevesni popki toraj nič drugega niso, nego prav male rastlinice v počivajočem ali mirnem stanju, katere so pa s celim obširnim drevesom v najtesnejši zvezi. Osredje ali jedro drevesnih popkov imenujemo popkovo ós; ta mala ós je zelo šibka in je na okrog čez in čez prav dobro z malimi lušnicami v eni ali več vrstah obdana. Te male obkrajne lušnice branijo in varujejo to zelo nežno stvarico pred hudim vremenom in mrazom ter poginom do tje, ko se v prihodnji spomladi zopet novo vegetacijsko drevesno življenje prične. V popolno razvitih lesnih, listnih, cvetnih in mešanih drevesnih popkih pričeti in zaznati so v prav mali podobi uže vsi oni delci, katerim naloga je, po prestanem zimskem počitku v spomladi vso drevesno krono z novo krasno in veličastno naravno obleko prekrbeti in opraviti.

(Dalje prihodnjič.)

Gospodarske izkušnje.

Odgovor na vprašanje v zadnjem listu „Novic“.

Drevesni vosek pripravlja se na vsakovrstne načine, in večidel vsi taki izdelki služijo dobro. — Namen voska je namreč: drevesu rano pokriti, da se zabrani pristop zraka in vročine. To se doseže z vsakim samo na sebi neškodljivim takim mazilom. — Dobro se rana le tedaj pokrije, ako je to mazilo toliko mehko, da se dobro razmaže, in vendar ne tako mehko, da bi se odcejalo. — V ta namen pa služi mešanica, obstoječa iz polovice voska in polovice navadne, smrekove smole, skupaj stopljene in zmešane.

V prihodnjem listu več o mazilih za drevesne rane.

kateri sledeče priporoča: Za pokrivanje drevesnih ran priporočajo se: drevesni vosek, drevesno mazilo in kotran.

Drevesni vosek za pokrivanje ran rabi se zdaj z najboljšim vspehom mrzlotekoč, obstoječ iz smole, vinskega cveta (špirita) in nekaj lanenega olja. V ta namen stopí se na žrjavici 1 kilo smrekove smole, nadalje 150 granov = 10 lotov varno ogretega vinskega cveta, ki se potem smoli prilije, in konečno pridene se še dve žlici lanenega olja ali pa nekaj loja. To se vse dobro premeša in ko se ohladi, spravi se v plehaste puške, ki se dobro zapro. Ako se tej mešanici dodá za oreh veliko natrona, postane še bolj voljna.

Drevesna mazila se zdaj, odkar je kotran znan, prav redko rabijo, ker so vse slabeje. Tu in tam se še nahaja raba mešanice tako-le napravljena: vzame se en del frišnega blata od govedi, pol dela apnene šute od zidovja in pol dela lesnega pepela. — Drugi zopet priporočajo za mazilo drevesnih ran poleg enega dela pepela dodati še četrti del telečje dlake.

Kotran od premoga pa je najboljše, najvspešnejše in tudi najceneje mazilo za drevesa tako, da bi ga moral vsak sadjerec zmiraj imeti pri hiši; posebno koristen je kotran pri ranah, ki gredó čez les. — Navadno se kotran rabi mrzel, drevesne rane se pomažejo ž njim, kotran se zaleze v lesne razpoke in srkavnice, zabrani s tem pristop zraka in mokrote, rana se zaraste in drevo je rešeno. — Še bolj kot mazanje z mrzlim kotranom priporoča se mazanje z vročim kotranom, to posebno tam, kjer se je rakova rana ali rana perečega ognja izrezala. Videti je, da vroč kotran zamori vse one male rastlinice ali sokove srkavnice, v katerih še kaj bolezninega tičí. Vspeh kaže, da se nobene drevesne rane ne zaraščajo tako urno in lepo, kakor one, katere so bile pomazane z vročim kotranom. To pa, da se rakove drevesne rane popolnem očistijo vseh bolezninih delov do zadnje pičice, je ravno pogoj ozdravljenja; sicer se rana ponavlja, dokler ni drevo vničeno.

Kako drevje varovati poškodovanja, dalje tudi škodljivih gob in mahu, omenjeno je bilo uže zadnjič, da je najboljše sredstvo, debela in veje namazati z beljenjem, napravljenim iz frišno gašenega apna, kateremu se v ta namen, da dalje drži, primeša nekaj goveje krvi ali pa limaste vode od strojarjev. — Ako pritlokovo drevje zeló nadlegujejo peresne uši in enak mrčes, se priporoči tudi najbolje, drevesa čez in čez naškropiti s takim beljenjem, ker se s tem pokonča tudi zalega mrčesova. — Zoper plesnobo in druge bolezni na perji sadnega drevja, posebno ako se te pokažejo kmalu v poletju, priporoča pa se najbolj žvepljenje, to je, potresanje z žvepleno štupo ali žveplenim cvetom. Da je ta pomoček pri boleznih vinske trte dostikrat edino sredstvo rešiti kaj pridelka, je vinorejcem uže tako znano po velikoletnih boleznih vinske trte.

O belenji naj dostavimo še to, kar smo uže pri drugi priliki omenili, da to varuje drevo poškodovanja po divjašini, ga varuje škodljivih mahov in pomladí kožo.

Kako varovati drevo zmrzline, o tem govorili smo tudi uže ob drugi priliki; ako tukaj še nekaj omenimo o tej zadevi, storimo to z namenom, da tudi zdaj spomladni čas sadjerejci v dveh ozirih mislijo na odvratanje škode po mrazu.

Prvič je gotovo, da je drevo tem bolj občutljivo zoper mraz, kolikor mokrejša ali bolj vlažna so tla, na katerih drevo raste, tedaj je zdaj spomladni čas sadjerejcu prilika dana, preobilno mokroto od drevesa obrati in odpeljavati, ali pa premokro prst sušiti s tem, da ji primeša cestnega blata in družih prst sušičih tvarin.

V drugem oziru imamo spomladi drevesa varovati onega mraza, ki nam pokonča brstje in cvet in s tem ves pridelek. — In kako moremo drevo obraniti takega poškodovanja? — Odgovor je težak, ako govorimo o velikih škodah, prizadetih po nenavadnem vremenu, namreč zgodnji gorkoti in kasnejim mrazom; nekaj pa se pri nekotikem drevju dá zabraniti s tem, da se ob času prezgodnje gorkote rast pri posameznih drevesih zadržuje z nakidavanjem snega vrh drevesovih korenin, s pokrivanjem korenin bodi-si s slamo ali vejami itd. Ako se tako posreči zelenenje in cvetenje drevja zadržati, se s tem more tudi rešiti pozeblina.

(Dalje prihodnjič.)

Sadno drevo in normalna starost njegova

v posameznih plemenih, njega glavni deli in njihovo delovanje.

(Dalje.)

Kakor hitro v pomladi primerno-ugodno vreme in topli dnevi nastanejo, napnó se drevesni popki, začnó po malem poganjati in njihova mala ós ali omenjeni delci: poganjki, cvetje in listje prodere skoz luskinice, ter se oprosti svoje tesne pozimske ječe. Lesni, listni in cvetni popki imajo po naravi na sadnem drevesu svoja gotova mesta (ali prostore) odločena. Tudi hrana, katero ob času svojega razvoja prejemajo, na njihov prihodnji namen izredno in zeló upljiva; kolikor bolj polagoma in kolikor bolj gosta jim ta dohaja, toliko več bode med njimi cvétnih ali sadnih popkov, a kolikor hitreje jim redka, bolj vodena hrana doteka (kakor se to pri terminalnih popkih na enoletnih poganjkih godí), toliko manj se sadnih in toliko več pa lésnih in listnih popkov na sadnem drevju razvije.

Oni drevesni popki, kateri premalo živeža ali hrane dobivajo, ostanejo nepopolno razviti, ne morejo vegetirati in pozneje sami ob sebi odpadejo. Sadno drevó, katero veliko in krepkih lésnih popkov nastavlja in razvija, je zdravo in čilo, ter ima obilo in zadosti moči za čvrsto rast v sebi. Nasproti pa tista sadna drevesa, katera so v prevagovalni in preobilni meri začela cvetne popke nastavljati in razvijati, uže močno pešajo in se svojemu brzemu poginu in koncu bližajo. Umni sadjerejec mora vedno svoj posebni pozor na to obračati, da pri sadnem drevju pravo naravno razmerje med lésnimi in cvetnimi popki ohrani, ako hoče, da mu bode to tudi rednega dobička donašalo in svojo normalno starost dočakalo.

Lesni popki razvijajo se na enoletnih mladikah ob stranéh in na vrhu. Listni popki, kateri navadno po pet listov razvijó, so tudi lesni popki; pod temi razvija se rodni lés in prehaja v cvetne popke. Cvetni popki nahajajo se pri peškinastem sadnem drevju na dve- in večletnih stranskih mladikah (češuljah, sadnih šteržih) kot vrhovni ali terminalni popki; na koščičastem sadnem drevju razvijajo se cvetni popki pa edino le in vselej na eno- in dveletnem lesu, na starejšem pa nikoli ne. Kaj so mešani popki in na katerem sadnem drevju se nahajajo, bilo je uže zgoraj povedano.

Iz vsakega cvetnega popka razvije se brez posebnih zadržkov cvetje, a vsak cvet pa vendar-le ne obrodi sadú. — Koliko je sadnih dreves, katera skoraj vsako spomlad cvetó, a v jeseni stojé pa pred nami brez vsakega sadeža. Sadnemu drevju vsako leto na milijone in milijone cvetov odpade, brez da bi nam koristnih sadežev obrodili. — Komu to znano ni? In kaj je temu vzrok? — Edino le pomanjkanje potrebne hrane in

drevesnega živeža, brez česar nikakoršnega sadú biti ne more.

Tukaj v našem pohribji godí se taka z drevjem jabolk „čebularjev“; te vrste jabolk bilo je tod o svojem času veliko nacepljenih, rodila so veliko let sem prav dobro in bogato; rodovitnost pričela je pa zadnja leta vedno bolj pešati in sedaj je toliko kot skoraj popolnem prestala in prenehala. „Čebularji“ cvetó pa vse eno še vsako spomlad precéj močno, a dozore tudi uže v cvetji, ker se to skoraj do zadnjega osuje. Temu se pa prav nič čuditi ni, ker se je od drevesa vedno le jemalo, a nikoli nič nazaj povračevalo! S pravilnim in koristnim gnojenjem more se ta nedostanost z malim trudom prav kmalu in popolnem odstraniti. V pusti in izpiti zemlji se pa noben sadež in pridelek dobro sponašati ne more, ker v tem obziru tudi narava sama čudežev delati zmožna ni.

Še nekoliko besedic o sadnem cvetji. Najbolj občutljiva prikazen na sadnem drevju je cvetje, zato se pa tudi ob ugodnem vremenu tako hitro razvije, drevo okraši in zopet zgine, ali kakor pravimo: drevo kmalu in hitro ocvete. Vsak sadni cvet obstoji iz cvetne krovnice, katera je iz peterih cvetovih peresec sestavljena, iz cvetnega piskrica, prašnikov in iz matičnika. Na prašnikih razvije se mnogo prav finega rumenega prahú; ako ta prah pride z matičnikom, kateri je z neko klebljivo tvarino prevlečen, v dotiko, se cvet oplodi, ter se začne iz njega mali sadek razvijati, če tega sploh gori navedeni vzroki ne ovirajo in ne zadržujejo. Oplodbo sadnega cvetja pa prav zeló tudi čebele in čmrlji pospešujejo, ker na svojih rilčkih in glavicah tak prah do cvetnih matičnikov prenašajo. Če se matičnik sadnega cveta s prahom prašnika druge drevesne sorte ali vrste prej kot s svojim lastnim oplodi, nastane iz takega cveta potem mešani sad ali bastard, kateri nima ne od enega in tudi ne od družega prave oblike.

Marelice, češnje, hruške, češplje, slive in mandeljni sè svojim belim, a jabolka in marelice pa s svojim krasno-rudečkastim cvetjem le prav kratki čas naše oko in naše srce razveseljujejo med tem, ko se za zelene cvetne mačice kostanjev in orehov še skoraj ne zmenimo in ne brigamo ne. — Sadno cvetje je napram vremenu zeló in močno občutljivo; mokro ali pa premrzlo vreme more v malo urah vse upanje na obilni sadni pridelek za eno celo leto sadjerejcu popolnem vničiti in pokončati. Povoljni nasledek dobre oploditve cvetja sadnega drevja odvisen je dostikrat od časa le nekaterih minut. Kdor zna vse te okoliščine dobro predarjati in ceniti, videl in znal bode gotovo tudi bogati sadni letni pridelek po vrednosti čislati, ter ga vsestransko v svojo korist s pridom obračati.

Ker smo v predstoječem opisu poglobitve dele sadnega drevja in njihove funkcije nekoliko bolj obširno ogledali in natančneje premišljevali, upam in se zanašam, da ne bode odveč, ako vse to še enkrat v prihodnjem listu na kratko rekapituliram.

(Dalje prihodnjič.)

Gospodarske novice.

* *Francoske poštno hranilnice* vpeljane so bile s postavo od 9. aprila 1881., so tedaj malo stareje od naših. Tudi francoske poštno hranilnice morajo svoje potrebščine zalagati z lastnimi dohodki, ako je dohodkov več, treba s presežkom povračati državno zalogo, ki znaša 200.000 frankov, primanjkljaj, ako bi bil, pokrije država. Tudi tam plačujejo hranilnice od vlog po 3%. Za gotovine hranilnic kupuje se državna renta, od manjih svot njenih pa dajejo državne blagajnice po 3¼% obresti.

Leta 1882. znašale so vloge francoskih poštних hranilnic 64.6 milijonov frankov, povračila pa 17.8 milijonov frankov. — Čiste obresti, katere so poštno hranilnice prejele, znašajo 700.000 do 750.000 frankov, stroški pa 600.000 do 650.000 frankov, tako, da se državna zaloga 200.000 frankov uže v prvem letu povrne iz čistega dobička.

* *Vinskega trga v Zagrebu ne bo*, ki je bil napovedan za 25.—27. dan tega meseca. Hrvaška kmetijska družba sklenila je dne 14. t. m. vinski trg odpovedati, ker se je oglasilo premalo deležnikov.

* *Število živali na Pruskem:*

	Leta 1873	Leta 1883
Število konj	2,271.330	2,403.288
„ goved	8,639.514	8,735.589
„ ovac	19,666.794	14,716.730
„ prešičev	4,295.926	5,801.795
„ kóz	1,481.461	1,672.368
„ panjev čebel	1,459.055	1,232.231

* *Velikanska riba.* Dne 16. t. m. pripeljali so ribči iz Asvania tam vjeto velikansko ribo na lojtrah v Požun. Dolga je bila nad 6 metrov in tehtala 230 kil, nad štiri cente. V Požunu kupil jo je tedaj trgovec z ribami ter jo poslal na Dunaj, kjer se je prav dobro prodala pretekli petek. Tudi pisatelj teh vrstic pokusil je je mal košček, in res je bila prav okusna, toda ne manj slana — draga.

Vinska cena po Laškem.

Po poročilih dunajskega vino- in poljedelskega časnika od 14. t. m. so vinske cene po Laškem sledeče:

V Asti primizno vino 7—9% vinskega cveta stane hektoliter 24 do 40 lir boljše vrste od 9—11, 12—13%, od 36 do 50 in od 50 do 120 lir hektoliter.

V Parmi primizno vino po 20 do 30 lir za hektoliter, toda tukaj vinska kupčija ni pomenljiva; enako je tudi

v Modeni, kjer se za hektoliter navadnega vina plačuje po 30 do 40 lir, za Lambrasco pa po 75 do 80 lir; v Viterbi plačuje se hektoliter belega vina po 37 do 38 lir, rudeče pa po 42 lir;

Atria in Trani kažejo tudi približno take cene.

Govor poslanca Hausnerja

v 271. seji zbornice poslancev 28. februarja o proračunski razpravi.

(Dalje.)

Polagoma je poslanec Menger iz financijelnega zadrževal na politično polje, iz tega pa na neizogibljiva narodna tla in pri tem je zgubil uže nekaj svoje dosežanje mirnosti; moram pa vendar še pripoznati, da so njegovi razlogi kazali veliko spoštovanja drugih narodnosti in več oziranja na pravice nasprotnikov, kakor pa razprave poslanca viteza Carnerija. Le to je, da gosp. govornik vidi pveveč strahov in nevarnost čez nevarnost. On vidi nevarnost za kmetijstvo, za delavce in od delavcev izhajajočo, slednjič vidi veliko nevarnost za našo umetnostno obrtnijo v velikih tropih Japoncev in Kitajcev, ki se vržejo na naše obrtnike te vrste in jih hočejo spraviti tako daleč, da ne bodo mogli več davka plačevati. No, taka nevarnost se mi zdi pa še vendar predaleč.

Potem je rekel govornik, da največ davkov pride na nemce. Da, to je čisto res, pa je bil vendar dosti

ostati; zdaj sodim drugače in sem prepričan, da se bode Kras pogozdil, ako ga bodo pogozdovali vestni in praktični gozdarji!

Kmetijska družba kranjska in njen glavni odbor.

(Dalje.)

Tudi „Naznanila“ letnik 1878. prinašajo udom kmetijske družbe na 141 stranéh mnogo zanimivega.

Nočemo govoriti bolj nadrobno o rednem delovanju glavnega odbora, akoravno tudi to kaže mnogo važnega in pomenljivega. Enako zanimivo je tudi poročilo o obravnavi občnega zbora, na priliko, o okrajnih razstavah goveje živine, o gozdnih komisarijatih, o vzrokih gostih eksekutivnih prodaj kmetij po deželi; zanimiv pri tej priliki bil je posnetek iz davkofske knjižice za okraja litijskega, občine moravske, po kateri je od nekega tamošnjega posestva za leto 1877. iznašal davek, in to

državni davek	56 gold. — ¹ / ₂ kr.
priklade pa	102 „ 95 „
skupaj	158 gold. 95 ¹ / ₂ kr.

Davek od družega posestva v litijskem okraji za ravno tisto leto pa je znašal, in to:

državni davek	191 gold. 4 ¹ / ₂ kr.
priklade pa	353 „ 82 „
skupaj	544 gold. 86 ¹ / ₂ kr.

kar kaže, kako prehudo obložene so posebno občine, okraji in dežele.

Enako zanimivo je poročilo o poskušnjah na družbenem vrtu na Poljanah.

Dalje sledi utemeljevanje pokojnega tajnika dr. J. Bleiweisa o zadevah postavne uravnave umne govedoreje s tem, da se v vsaki občini smejo za pleme rabiti samo taki junci, ki imajo dovoljenje za to. — Znano je, da je sedanja večina kranjskega deželnega zbora dober načrt dotične, važne postave pokvarila s tem, da je izvršitev njeno občinam prav na prosto voljo dala v kljub temeljitemu in gorečemu nasprotovanju dr. Bleiweisa, in za to še danes naša živinoreja ne more prav naprej. — Tedanji občni zbor pa je predlog dr. Bleiweisov soglasno sprejel brez ugovora.

Predlog „o potrebi postave za razdelitev občinskih pašnikov in o vredjenji zemljišč, ki menjajo gospodarje“, v temeljeval je dr. Poklukar, navajajoč ob kratkem tudi zgodovino tega vprašanja pri nas in sklepal je s predlogom: Glavnemu odboru se nalaga, z vsemi postavnimi sredstvi delati na to, da izide postava, po kateri se vsi prej skupni pašniki po Kranjskem razdelé in v menjalna zemljišča vredé.

Tudi ta predlog bil je sprejet po nekaterih opazkah in ravno sedaj vidimo, da se to vprašanje bliža svoji končni rešitvi v postavah o skladanji zemljišč itd., ki bode, kakor stvar danes stoji, v nekaj dneh končno sprejete v državnem zboru po skoraj dveletnih, temeljnih obravnavah. — Podučni del tega letnika „Naznanil“ obsega: 1. „Nekaj o reji bék“, ki obsega nadrobni poduk, kaka mora biti zemlja, kako pripraviti jo za nasajo, kako ravnati s sadikami, delo po nasaji (kopanje, sušenje in namakanje zemlje, porezovanje, koliko časa se drži bekovišče in kako se pridelki v denar spravljajo?)

Znano je, da je prav veliko krajev kranjske dežele zeló pripravno za bekorejo, tedaj tudi ta zanimiv spis barona Bibra prav gorko priporočamo našim kmetovalcem. Pri navadnih poljskih pridelkih kmet težko toliko strži, da davke plača; ako je marljiv živinorejec,

se lože giblje, tudi sadjereja v dobrih letih precej vrže, beka pa, kjer je svet za to, izraste vsako leto in pridelek njen, posebno pa bolj okusni izdelki spečajo se zmiraj lahko doma pa tudi v tuje dežele; zatoraj kmetovalci: ne pozabite béke!

2. Obsega podučni del: sploh zanimiv spis gosp. Tomaža Hitza, voditelja sirarskih družeb: „razmere pašnikov v Bohinji“, nadalje: „Gotovo zdravilo zoper zeló razširjeno bolezen.“

Bolezen, o kateri gosp. Hitz govori, nahaja se še na mnogo krajih, tedaj ne more škodovati, ako omenjeno „gotovo zdravilo“ našim gospodarjem tukaj ponovimo; poduk se glasi: „Pri svojem večkratnem potovanju v bohinjskih planinah, pa tudi pri večkratnem obiskovanju hlevov v dolini, zapazil sem med govedi neko zeló razširjeno bolezen. Znamenje te bolezni so tako očitna, da pomota o njeni natori ni mogoča; mlada živina raste le počasi, odraščena hujša in daje malo mleka. Zato mi ni treba, bolezni po imenu imenovati, vsak gospodar jo v gane sam, če mu zoper to bolezen sledeče zdravilo (recept) zapišem, ki naj velja koj za prihodnjo zimo.

Gospodarji! dajte svoji živini na 1 cent žive teže 3 in pol do 4 funte dobrega sena, dajte jej dovolj frišne vode in skrbite, da biva v čednem in suhem hlevu, ki ima 12 do 17 stopinj gorkote po R. gorkomeru. Če ta recept poskusite pri kravi mlekarici, katera na priliko vaga 6 centov, dali jej boste na dan 24 funtov dobrega sena.

Teh 24 funtov razdelite na 6 porcij; prvi porcij dajte jej zjutraj pred 5. uro; drugo porcijo položite jej koj po povžiti prvi. Ko je drugo porcijo povžila, napojite jo, in potem dajte jej tretjo porcijo. Zdaj ocedite kravo s čohljo (štrigljem) in krtačo in nasteljite jej dovolj. Po vsem tem pa zaprite hlev, da ima živina celi dan mir in čas za prežvekovanje. Ob 4. uri popoldne pridite še le zopet v hlev. Zdaj delajte z ostalimi tremi porcijami tako, kakor z onimi zjutraj. Porok sem vam, da če bote tako ravnali, kakor vam tu svetujem in večkrat v hlev pogledate, pa vsega ne prepuščate dekli, bode imenovane zeló razširjene bolezni do prihodnje spomladi konec“.

Gospodarji! držite se tega recepta, ne bo vaša škoda!

Konečno sledi nadrobni popis, učilni in hišni red podkofske šole in živinozdravnišnice v Ljubljani in pa deželne vino- in sadjerejske šole na Slapu; tedaj zopet nekaj koristnega za našega kmetovalca.

(Dalje prihodnjič.)

Sadno drevo in normalna starost njegova v posameznih plemenih, njega glavni deli in njihovo delovanje.

(Dalje.)

Ko spomladi toplejši solnčni žarki v rastlinah zopet novo življenje obudé, zapazimo to pri našem domačem sadnem drevju najpreje na njegovih sadnih ali cvetnih, potem pa na končnih ali terminalnih popkih prejšnjiletnih mladik ali poganjkov. V teh drevesnih popkih zberó in nakopičijo se vse one redilne tvarine, katere so njegove (drevesne) korenine v pozni jeseni ali pa še celó ob zimskem času v-sé posrkale tako, da te popke z vso pravico prave zaloge rezervinega živeža drevesnega imenovati moremo. Ta živež ali rezervina zaloga njegova čaka na teh mestih (v drevesnih popkih) le pravega časa za njegovo prihodnjo delovanje.

Kakor hitro pa v spomladi nastane primerno toplo vreme, prične ta rezervina zaloga drevesnega živeža svoje naravno delo: popki se napno, se razpočijo in njihove malene osi se brzo iz njih podaljšajo, to je, drevó prične rasti; iz sadnih popkov nastane cvetje, iz lesnih pa mali in nežni poganjki.

Ko se je enkrat zemlja okolo sadnega drevesa zadosti ogrela, prično iz nje drevesne korenike novega živeža dobivati in zbirati, kateri od teh naprej po deblu vejah in vejicah gori do najskrajnejših koncev taistih zleze, se v cvetji, mladih drevesnih poganjkih in v listji njegovem purificira ali v pravo redilno drevesno hrano pretvori, na kar povrne svoj naravni tok nazaj doli po vseh imenovanih drevesnih delih do koncev skrajnih korenin samih. Ker je ta purificirani drevesni živež ali sok za drevesno hrano naravno prebavljen, nareja med svojim povratnim tokom na vejicah, večih vejah, deblu samem in vseh drevesnih koreninah nove lesne celice ali novo letno lesno plast, kar imenujemo pričetek najmlajše letnice drevesnega lesa, katera se še le v jeseni, ko sadno drevo svojo istoletno rast dovrši, popolnem dožene in dokonča.

Prvo drevesno sočenje (tok drevesnega soka) imenujemo pomladansko in traja skozi 2 do 3 mesece, v katerem času je v svojem delovanju pravim pomenom besede bujno. Ta naravna sprememba na sadnem drevju v povedanem času drevo iz zimskega počitka zopet prebudi, ter je v krasno obleko cvetja, listja in malih — pričetih sadežkov iz nova obleče in zagrne.

Posebnost v našem srednje-mrzlejšem podnebnem pasu je to, da v njem sosebnost sadno drevje ob gotovem času v svoji rasti nekoliko preneha, da se nam zdi, kakor da bi vtujeno nekako počivalo in si za novo rast in daljni naravni razvoj svoj novih moči nabiralo. Ta presledek v drevesni rasti in čas počitka nastaja v naših krajih navadno meseca junija, in to okolo kresa. Pomladanski drevesni poganjki nastavijo sedaj svoje terminalne ali končne lesne popke ravno tako kot jih pozneje v jeseni, ko svojo letno rast dokončajo in se za dolgi zimski počitek (oddih) pripravijo. Izvzemši hudo sušo ali nevarno točo okolo kresa drugih vzrokov v naših krajih ni, kateri bi sadno drevje h prestanku (prenehanju) v rasti silili; toraj je to le sadnemu drevju naravni počitek, v katerem si novih moči za prihodnjo krepko rast pribere in namnoži.

Konec junija ali pa še le v začetku julija meseca prične sadno drevje po dovršenem počitku svojem zopet iz nova rasti in se dalje razvijati; to nam svedoči svetlejša barva listja ob koncih istoletnih poganjkov njihovih. Popolno razvito listje, katero nastalo je med pomladansko rastjo, tudi v tej perijodi sadno drevje v rasti njegovi s tem krepko podpira, da drevesno hrano, kakoršna mu iz in od korenin dohaja, purificira, prebavlja ali za rast drevesa sposobno napravlja. Brez posebnih nesreč ali elementarnih uim ob tem času izredno dobro na krepko, lepo in čvrsto rast sadnega drevesa samega, kakor tudi na normalni razvoj sadežev, vplivajo dolgi dnevi in pa poletna toplota.

Pri nekaterih sadnih vrstah opazujemo po nekod tudi v mesecu avgustu neko tako imenovano tretjo istoletno drevesno rast ali vegetacijo, ker pri njih ob tem času ravno tako, kot po prestanku spomladanske rasti, prično iz nova istoletni poganjki krepko rasti in se čvrsto razvijati.

Sadna drevesa onih plemen ali vrst, katera so spomladi prva vegetirati in poganjati začela, prično v mesecu avgustu svojo istoletno rast polagoma dovrševati. Prvenstvo v tem pripada drevju češnjevih in mareličnih vrst ali sort. Istoletna rast pri drevju drugih sadnih plemen pravilno še le meseca septembra polagoma pre-

nehavati začne. Zadnje v tem obziru je pa drevje jabolčnih in breskvinih sort, katero svojo istoletno rast še le ob času nastopajočih ponočnih mrazov in slane dokonča in vstavi.

Ko je sadno drevje v jeseni svojo letno rast enkrat dovršilo, prične njegovo listje polagoma rumeneti. Vzrok temu je, da se klorofil ali zdrnica listnega zelenila zopet v tekočino razredijo in razpusté, to je: klorofil prične se v redki in tekoči podobi iz listja nazaj v drevesne popke, poganjke, mladike, veje, deblo in korenine povračati, kjer se z istoletnim mehkim drevesnim lesom v podobi škrobnatih kristalnih zdrnic združi in spoji, ter tako mladi les strdi, zgosti in dobro vkrepi.

Drevesno listje, katero je po tej naravni poti ob enega svojih glavnih delov — klorofil ali zelenilo — prišlo, prične počasi veneti ter ob času slane polagoma ob svojih pecljih raz drevesa odpada.

Kakor hitro drevesno listje odpade in so se njegovi (drevesni) letni poganjki pravilno vlesneli, ter se njegova lesna ali celična plast pod lubadom zadosti vtrdila in na vseh delih zgostila, je sadno drevo popolnem pripravljeno na daljšo perijodo počitka, ter sposobno brez posebnih slabih nasledkov vetrove in zimski mraz prenašati, a ob enem pa v prihodnji spomladi — spočito in na novo pokrepčano — zopet čvrsto poganjati in rasti.

Ti svoječasní momenti počitka so sadnemu drevju prava naravna potreba, brez česar bi shajati, se pravilno razvijati in nam koristnega sadú nikakor donašati ne moglo.

Če tudi sadno drevje v ugodnejših in milejših klimatičnih razmerah (v toplejšem podnebnju) spomladi preje vegetirati in rasti prične, a v jeseni perijodo svoje letne rasti pozneje dokonča, kot je vse to v mrzlejših krajih, vendar tudi tu (v toplejšem podnebnju) brez tega dobrodejnega — če tudi le kratkega — počitka in presledka v rasti svoji obstati ne more.

Ta svoječasní presledek v rasti sadnega drevja pa ni nobeno zimsko spanje, kakoršno pri nekaterih semenih v popolnem pomenu besede nahajamo, nego je le pravi dobrodejni oddih in naravni odpočitek, ob katerem se drevesni poganjki in razni popki njegovi popolno utrdijo in dobro dozore, da tako za prihodnjo novo rast in naravni namen svoj sposobni postanejo. Dobri in mili Bog, ter tudi narava sama sta uže za to skrbela, da se vsaka rastlina — tako tudi sadno drevje — o svojem času pod ugodnimi pogoji krepko razvija, raste in nam koristnega sadú donaša, a vtujeno pa tudi o svojem času za svoj prihodnji razvoj po naravnih lastnostih svojih dobrodejno počiva.

So na naši zemlji kraji, v katerih jabolčno in hruševo drevje na leto po dvakrat sadje obrodi. Tak kraj je, na priliko, otok Madeira v atlantovem morju, kateri spada k afrikanskemu ozemlju, se nahaja v 33° severne širjave in pripada pod portugalskega kraljestva vlado. A tudi v tem zeló milem in ugodnem podnebnju ima sadno drevje svoj naravni, sicer veliko krajši oddih in počitek od svoje rasti, nego pri nas, ob katerem se s svojim naravnim zakonom za svoj daljni razvoj pravilno in potrebno pripraviti more.

Tudi sadno drevje nam kaže brezkončno modrost Stvarnikovo, veličastno uravnavo prirodnih zakonov ter prečudno vzajemnost naravnih organov in njenih moči.

K sklepu za nameček le še to-le:

Kdor drevje ovočno v mladosti sadi,
Je vzgoja pravilno, za nj lepo skrbi:
Le temu se na stare dni
Dobro godí.

M. Rant, národní učitelj.